

Foerageergedrag van Grote Bonte Spechten *Dendrocopos major* met hun jongen op Zoete Kers *Prunus avium*

Hans Olk

Grote Bonte Spechten zijn veelzijdige vogels met een brede voedselkeus. Hoe breed werd duidelijk op een camping in Midden-Drenthe, in de zomers van 2018 en 2019, waar de kans werd gegrepen om het foerageergedrag van dichtbij te volgen.

Het voedsel van Grote Bonte Spechten is zowel dierlijk als plantaardig. Het bestaat voornamelijk uit insecten, zaden en noten en in mindere mate uit eieren en nestjongen van andere vogels. In het voorjaar nuttigen ze ook sap van bomen. Het is bekend dat incidenteel vruchten, waaronder die van kers, worden gegeten (Pynnönen 1943, Löhrl 1972, Glutz von Blotzheim & Bauer 1980, Bezzel 1985, Snow 1988).

Toch was het verrassend toen er tijdens mijn vele honderden observaties van kersen krentenetende vogels in boswachterij Borger in Drenthe Grote Bonte Spechten opdoken tussen de diverse lijsterachtigen, Appelvinken, Houtduiven en andere soorten. Temeer toen de adulte spechten hun net uitgevlogen jongen bleken mee te nemen naar de vruchten van de Zoete Kers. Omdat de Grote Bonte Spechten slechts eenmaal van de krent aten, richt ik me in dit artikel verder op de waarnemingen van foeragerende Grote Bonte Spechten op Zoete Kers.

Locatie

De Zoete Kersen waarin de foeragerende vogels werden geobserveerd, bevinden zich op de natuurcamping van Staatsbosbeheer in boswachterij Borger. Het zijn de enige Zoete Kersen in de omgeving. De bomen staan in de westelijke bosrand bij de entree van de camping. De camping is in het voorjaar over het algemeen vrij rustig, maar in de weekenden - vooral rondom feestdagen in het voorjaar - kan het flink druk zijn met campinggasten. Zowel in 2018 als 2019 was er sprake van een aantal drukke dagen, enige onrust en verstoring. Het groepje Zoete kersen staat dicht op elkaar en bestaat uit vier grote, 8-14 meter hoge bomen en een aantal kleinere, minder ontwikkelde bomen. Het bos in de omgeving is gemengd met overwegend spar, den, berk en eik en een enkele vlier.

Zoete kers *Prunus avium*

De Zoete kers is een inheemse boomsoort die in Drenthe verspreid voorkomt. Volgens de Atlas van de Drentse Flora is de Zoete Kers tegenwoordig in de meeste delen van Drenthe een algemene soort op de flanken van beekdalen en bodems met ondiepe keileem of potklei in het profiel (Werkgroep Florakartering Drenthe 1999: 663); na

1970 werd Zoete Kers in 781 van de 2822 km-hokken in Drenthe vastgesteld. Op de camping in Boswachterij Borger staat het groepje kersenbomen aan de rand van bos. Na de bloei in april-mei rijpen de kleine kersen in de eerste helft van juni van groen naar rood/paars en worden ze aantrekkelijk voedsel voor diverse vogelsoorten. Het zijn niet-giftige steenvruchten met een gladde pit die groeien aan een drie tot vijf cm lange steel in een losse tros. De betreffende kersen in Boswachterij Borger waren bij opmeten gemiddeld 9.5 mm breed en 9.8 mm lang (16 juni 2019, N= 40). In de pit, die vrij makkelijk los komt van de pulp, zitten meerdere zaden. De rijpe glanzende vruchten zijn goed bereikbaar en laten over het algemeen niet moeilijk los. Ze zijn, zoals de naam ook aangeeft, voor diverse vogelsoorten aantrekkelijk voedsel; *Avium* betekent voor of van vogels.

Periode

De waarnemingen werden verricht in 2-12 juni 2018 en 10-17 juni 2019. In beide jaren werden de vruchten precies in die periode rijp, rood en eetbaar. Samen met de vruchten van het Amerikaans Krentenboompje *Amelanchier lamarckii*, waarvan twee struiken op de camping staan, zijn het de enige bomen met rijpe bessen in de directe omgeving in deze periode van het jaar. In 2018 zaten er naar schatting minimaal 15.000 kersen aan de bomen. In 2019 was dat zichtbaar minder, maar nog altijd vele duizenden. Tijdens een bezoek in juni 2020 werd duidelijk dat het niet elk jaar goed kerseneten is: er hingen dat jaar geen rijpe kersen in de bomen. Onder de bomen lagen veel niet tot rijping gekomen en verdroogde armetierige vruchtjes.

In 2018 zaten de bomen volop in het blad, in 2019 echter veel minder, mogelijk als gevolg van de droogte in 2018 en het voorjaar van 2019. Het zicht op het binnenste van de bomen was in 2019 dan ook beter dan in 2018.

In 2018 werden de eerste kersen ongeveer een week eerder rood en rijp dan in 2019, namelijk vanaf 2 juni, respectievelijk 10 juni. Rond dat tijdstip kwamen de vogels op de eerste (bijna) rijpe vruchten af en ben ik gericht en langduriger gaan observeren.

Methode

De werkwijze bestond uit het systematisch observeren van foeragerende vogels op Zoete Kersen en Amerikaanse Krentenboompjes. Vanaf wisselende posities, met de zon veelal in de rug, was er vanaf de camping goed zicht op 55-80% van de bomen op afstanden van 10-65 m afstand. De meest geobserveerde boomdelen droegen de meeste vruchten. Observaties werden gedaan per verrekijker (10x42), nu en dan aangevuld met telescoop (met 25-50x vergroting).

De kersenbezoekende vogels werden gevolgd, gedetermineerd en geobserveerd. Grote Bonte Spechten en ook veel Zanglijsters kwamen vaak onopgemerkt uit de direct omliggende begroeiing en vanaf de achterkant. Zij waren lastiger te traceren en moesten actief worden opgespoord. Regelmatig werden met blote oog en kijker het bladerdek en de takken met de vruchten bekeken en met de kijker gescand. Bij

weinig wind verraadden bewegingen van blad en dunnere takken de positie van vogels die vruchten plukten of zich verplaatsten. In 2019 waren er dagen met stevige wind, hetgeen het observeren bemoeilijkte. Waar mogelijk werd het binnenste van de bomen, namelijk de stam en dikkere takken, bekeken. De stammen van de bomen waren in 2019 op meer plaatsen zichtbaar dan in 2018 door het dunnere bladerdek. Er werd gekeken of vogels kersen plukten, aten of ten minste plukpogingen ondernamen. Elk bezoek aan de kersenboom, waarbij één of meerdere kersen werden genuttigd of geplukt, is als een foerageersessie genoteerd. Maaltijden bestonden uit één of meerdere kersen.

In beide jaren waren er in de eerste dagen van mijn verblijf weinig foerageeractiviteiten bij de nog goeddeels groene en onrijpe bessen. Vanaf het moment dat rijping en roodkleuring vorderden, en de foerageerbedrijvigheid toenam, ging ik geconcentreerder en langduriger observeren. Ongetwijfeld werd een deel van de kersenplukkers gemist doordat een (onbekend) aantal vogels vanaf de achterkant, niet te zien door de waarnemer, aankwam en weer vertrok. Ook bemoeilijkte of ontnam een dicht bladerdek (vooral in 2018) deels het zicht. Soms moest ik mijn aandacht verdelen over krent en kers waardoor waarschijnlijk vogels werden gemist. Verder ontstonden er hiaten in de waarneemreeks door concentratieverlies, administratie bijhouden, koffie pakken of een praatje maken met nieuwsgierigen. In 2019 zorgde het tellen van via de camping doortrekkende Distelvlinders *Vanessa cardui* ook voor de nodige afleiding.

Van elk bezoek van een Grote Bonte Specht of andere soort aan de kersenboom waarbij plukken en/of nuttigen van kersen werd waargenomen werd een notitie gemaakt. Bij simultane aanwezigheid van bijvoorbeeld twee adulte en twee juveniele spechten werden vier foerageersessies genoteerd, gesplitst naar adult en juveniel. Omdat Grote Bonte Spechten zich meest op en nabij de stam en de dikkere takken ophielden in het centrum van de boom werd daar extra gekeken. Ondanks deze extra aandacht is waarschijnlijk een aantal bezoeken van Grote Bonte Spechten gemist. In de vroege ochtenduren, voor zevenen, zat ik nog niet op mijn post, dit terwijl de dagactieve Grote Bonte Spechten het meest actief zijn voor het middaguur (Glutz von Blotzheim & Bezzel 1980). Hierdoor zijn waarschijnlijk spechten gemist. Waarnemingen werden gedaan tussen 7:10 en 21:30 en werden per uur genoteerd. Het aantal waarnemingsuren betrof 54.33 in 2-16 juni 2018 en 50.30 uur in 10-17 juni 2019; op elk van deze dagen werd waargenomen (Tabel 1).

Resultaten

De steeds grotere hoeveelheid rijpende kersen bleek aantrekkelijk voor verschillende soorten vogels. De groene onrijpe vruchten werden voor zover zichtbaar niet geplukt. Het waren in eerste instantie vooral Merels, Zanglijsters, Grote Lijsters, Appelvinken en Houtduiven die zich te goed deden aan de kersen. Ze nuttigden ze direct ter plekke of vlogen ermee weg. Pas na enkele dagen werden kersplukkende Grote Bonte Spechten gezien (Tabel 1). In 2018 werden in totaal 754 foerageersessies van de verschillende vogelsoorten genoteerd, waarvan Grote Bonte Spechten er 38 voor hun

rekening namen. In 2019 ging het om 1321 foerageersessies van 15 soorten, waaronder 77 keer van Grote Bonte Spechten. Beide jaren samen, goed voor 104 uur observatie gespreid over 18 dagen, leverden op 10 dagen 113 keer een Grote Bonte Specht op die één of meer Zoete Kersen nuttigde. Dat komt neer op 5.4% van alle kersen-etende acties van de verzamelde soorten.

Tabel 1. Telinspanning en aantal bezoeken van Grote Bonte Spechten waarbij kersen werden genuttigd (foerageersessies), onderscheiden naar leeftijd. *Observation time per day and numbers of cherry-eating Great Spotted Woodpeckers, differentiated according to age (if known).*

Datum <i>Date</i>	N uren <i>N hours</i>	Adult <i>Adult</i>	Juveniel <i>Juvenile</i>	Onbekend <i>Unknown</i>	Totaal <i>Total</i>
2 juni 2018	1.00	0	0	0	0
3 juni 2018	2.00	0	0	0	0
4 juni 2018	3.33	0	0	0	0
5 juni 2018	4.50	0	0	7	7
6 juni 2018	8.00	4	2	2	8
7 juni 2018	7.25	4	2	1	7
8 juni 2018	7.75	4	3	2	9
9 juni 2018	3.00	0	0	0	0
10 juni 2018	8.25	3	2	0	5
11 juni 2018	5.25	0	0	0	0
12 juni 2018	4.00	2	0	0	2
10 juni 2019	3.75	0	0	0	0
11 juni 2019	6.08	0	0	0	0
12 juni 2019	9.75	0	0	0	0
13 juni 2019	10.75	11	9	4	24
14 juni 2019	6.17	3	4	1	8
16 juni 2019	7.00	9	10	5	24
17 juni 2019	7.00	9	9	3	21

De spechten vielen veel minder op dan de andere soorten. Ze verschenen meestal ongemerkt in het hart van de bomen, óp of op korte afstand van de hoofdstammen in de bovenste helft van de bomen. Ze kwamen kennelijk stilletjes vanuit de aanliggende begroeiing aanvliegen. Hoe vaak ik ze gemist heb, is moeilijk te zeggen. Vanuit hun plek in de bomen pakten ze de kersen, meestal zittend vanaf een tak, incidenteel hangend aan een twijg. Ze hadden een voorkeur voor de meer rijpe, donkerrode kersen. De Grote Bonte Spechten verbleven, evenals de Houtduiven en de Appelvinken, in verhouding tot de lijsters langer in de bomen: 8 minuten tot minimaal 14 minuten (vaak werd de aankomst in de boom gemist). Lijsters waren in de meeste gevallen binnen een aantal minuten alweer weg. Hoeveel kersen door de Grote Bonte Spechten werden geplukt, kon niet goed worden vastgesteld als gevolg van het door blad belemmerde zicht. Meer dan twee volwassen vogels werden niet gelijktijdig opgemerkt. In beide jaren werden volwassen Grote Bonte Spechten tegelijkertijd met hun jongen in de kersen gezien. Op enig moment waren er maximaal vijf, twee volwassen en drie jongen, in de kersen aanwezig.

In 2018 zat er een nest met luid roepende jongen op 35 meter afstand van de kersbomen. De jongen van dit nest vlogen uit vlak voordat er voor het eerst Grote Bonte Spechten in de kersen werden opgemerkt. Het precieze moment van uitvliegen is niet bekend, maar op 6 juni werd het nest verlaten aangetroffen. Vermoedelijk heeft dit ouderpaar hun pas uitgevlogen jongen meegenomen naar de kersen. In 2019 werd geen nest in de omgeving gevonden. Op meerdere dagen werden toen spechten met jongen in de kersen gezien.

In beide jaren werd waargenomen dat een adulte vogel een hele kers in de snavel had en deze overdroeg aan een jong. Wat het jong er vervolgens mee deed, heb ik niet kunnen zien (laten vallen, in zijn geheel naar binnen werken of bewerken en de pit of zaden opeten). In de dagen daarna was te zien dat volwassen spechten kersen bewerkten met hun snavel door de kers onder een poot op een dikkere tak te klemmen. Waarschijnlijk werd in zo'n geval alleen de kern van de pit aan de jongen gevoerd. Eén (in 2019) en twee dagen later plukten de jongen zelf kersen en werd gezien hoe ze die in een holletje of spleet in de stam klemden en bewerkten alvorens de kern te eten. In dezelfde periode werden de jongen ook zonder de volwassen vogels in de kersen gezien. Hoewel niet zeker, is het aannemelijk dat het paar met de jongen dat in de Zoete Kersen werd gezien steeds één en hetzelfde paar met hun jongen betrof. Elke vorm van agressie tussen Grote Bonte Spechten, of monopolisering van voedselbronnen, ontbrak. Ook agressie van andere soorten richting Grote Bonte Spechten werd niet waargenomen. Er werden geen predatoren opgemerkt in de uren dat ik observeerde terwijl toch Havik en Sperwer hun domicilie hadden in de nabijgelegen boswachterij. Anders dan bij de Merels, Zanglijsters en Grote Lijsters, die in vlot tempo een aantal kersen achtereen plukten, doorslikten en/of in de bek en snavel verzamelden en ermee wegvlogen, werd dit bij de Grote Bonte Spechten niet gezien en gebeurde het waarschijnlijk ook niet. Bij de gevallen kersen op de grond heb ik geen Grote Bonte Spechten gezien.

Van het op de camping aanwezige Amerikaans krentenboompje werden de bessen in dezelfde periode rijp. In 2019 werd eenmaal waargenomen dat een Grote Bonte Specht een krent plukte en opat.

Discussie

Het voedsel van de Grote Bonte Spechten is veelzijdig en bevat zowel dierlijk als plantaardig materiaal. De verhouding daartussen wisselt in de loop van het jaar. Vanaf oktober tot en met april kunnen zaden tot wel 100% het hoofdvoedsel vormen. Onderzoek in Finland naar de maaginhoud van Grote Bonte Spechten liet zien dat het dieet in juni voor 96% bestond uit insecten (31% mieren, 65% andere insecten) en voor slechts 4% uit zaden (Pynnönen 1943). Bessen of kersen werden niet aangetroffen. In augustus en september vormden bessen ongeveer 7% van het voedsel van Finse spechten. Dat hierbij geen kersen werden aangetroffen is niet vreemd, want deze boomsoort komt in Finland niet voor. In juni bestond het voedsel hoofdzakelijk uit mieren en andere insecten, en werden er ook vruchten aan de jongen gevoerd (Pynnönen 1943). Bezzel (1985) noemt bij voedsel: 'zomers ook bessen, zachte

vruchten', zonder dit nader te specificeren. Zoete Kers als voedsel voor Grote Bonte Specht werd door Snow & Snow (1988), die in Engeland uitgebreid onderzoek deden naar vogels die op bessen foerageren, één keer vastgesteld. Dat was in juli en gebaseerd op 38 uur observatie bij Zoete kers in juni en juli. In Engeland werden de kersen ten tijde van het onderzoek in 1980-1985 rijp op het eind van juni en in juli (1-2 weken later dan in Borger in 2018-19), wat aangeeft dat de spechten hier ook uitsluitend rijpe kersen zullen hebben geoogst.

In een parkachtig landschap in Noordrijn-Westfalen (Duitsland) werd begin juli 2019 waargenomen dat naast andere soorten ook Grote Bonte Spechten de vruchten van een Zoete Kers (getuige foto) plukten (Bergmann 2020). De kersen werden er direct genuttigd, maar ook wel meegenomen. Uit het artikel wordt niet duidelijk welk deel van de kersen (vruchtvlees of kern pit) werd genuttigd.

Een korte zoektocht op internet leert dat Grote Bonte Spechten in Nederland, in ieder geval incidenteel, gecultiveerde kersen in boomgaarden (*Prunus* sp.) eten; zie de fraaie foto bij 'Jonge Grote Bonte Specht leert kersen eten' (de Graaf 2018). Bessenvraat, ook van kersen, is dus niet onbekend bij Grote Bonte Spechten, al lijken bovenstaande waarnemingen te wijzen op een meer incidentele vraat dan ik bij Borger vaststelde.

De 113 door mij waargenomen eetsessies zijn bovendien een minimum; er zullen er zeker zijn gemist (zie Methode). Ondanks dat de vruchten in overvloed aanwezig waren, werden ze door spechten niet zo frequent en veel geplukt en gegeten als door andere vogelsoorten. Zoete Kersen waren ook in het Borger-geval vermoedelijk geen hoofdvoedsel voor de spechten; daarvoor nuttigden ze er veel te weinig. De pit vormt ook maar 18% van het totale gewicht van de vrucht (Snow & Snow 1988). Mogelijk vormt het zaad in kersenpitten een belangrijke aanvulling op het dieet vanwege bepaalde nutriënten in de zaden. Indien ook vruchtvlees zou zijn genuttigd – hetgeen door mij niet is waargenomen – kan dat door het hoge vochtgehalte (Snow & Snow 1988) hebben bijgedragen aan de vochtopname.

Hoewel de kersen dus niet in grote hoeveelheden genuttigd werden, verbleven de spechten wel betrekkelijk lang in de bomen, tot minstens 14 minuten per bezoek. De zoektijd naar kersen was in deze overvloed kort en het plukken verliep in het algemeen soepel. De meeste tijd waren de spechten kwijt aan het manipuleren en bewerken van de vrucht. Kersen nuttigen op de spechtenmanier vergt langdurig hannesen, tijd die opging aan pit ontdoen van pulp en aan zaden loshakken uit de pit. Pas dan konden de jongen worden gevoerd. De jongen leerden overigens binnen enkele dagen zelfstandig de kersen te plukken en te bewerken zodat ze de zaden konden eten. Ook de andere zaadpredator die veelvuldig in de Zoete Kersen verscheen, de Appelvink, verbleef langere tijd in de kersen. Het kraken van de pitten met hun snavel kostte ook deze soort tijd. De overige bezoekers waren zaadverspreiders die de vruchten in hun geheel doorslikten en zodoende nauwelijks tijd kwijt waren aan hannesen. In tegenstelling tot de echte zaadpredatoren zijn lijsters zaadverspreiders die de pitten uitpoeppen. Spechten dragen niet bij aan het verspreiden van het zaad van de kersen, omdat ze de pit kapotmaken om bij de voedzame inhoud te komen (Snow & Snow 1988).

Olk H. 2020. Foraging behaviour of Great Spotted Woodpeckers *Dendrocopos major* in *Prunus avium*. Drentse Vogels 34: 36-42.

A cluster of four *Prunus avium*, on a camping site in the northern Netherlands, attracted a number of avian berry-eaters. Fruits (9.8 x 9.5 mm, n=40) ripened in the first half of June. Observations on visits and cherry consumption of birds were carried out in 2018 (2-12 June, 54.33 h of observations) and in 2019 (10-17 June, 50.30 h). Fruit abundance varied from >15.000 in 2018 to several 1000s in 2019 (and none in 2020). As soon as cherries ripened, many birds like Woodpigeons *Columba palumbus*, three species of thrushes *Turdus merula*, *T. philomelos* and *T. viscivorus*, Hawfinches *Coccothraustes coccothraustes* and Great Spotted Woodpeckers *Dendrocopos major*, started to visit the trees in order to prey on the cherries. Both years combined, covering 2075 feeding forays of birds during 104 h on 18 days, 113 times cherry-picking Great Spotted Woodpeckers were recorded on 10 days, i.e. involving 5.4% of all cherry-feeding activities noted among birds. Typically handling time of woodpeckers varied between 8 and at least 14 min per cherry, during which time they removed the flesh and hammered the kernel to extract the seeds. Woodpecker predation of cherries was not just limited to adults. Recently fledged woodpeckers also visited the cherry trees, first to be fed by the parents (full cherries, although it remained unsure how the fledglings handled the fruit, as well as seeds), but within a few days fledglings independently took and handled cherries. Interspecific interference competition was not recorded, nor intraspecific. Handling time was more prolonged in woodpeckers (and Hawfinch) than in the other avian species; the latter consumed fruits whole and had foraging bouts of a few minutes only.

Literatuur

- Bezzel E. 1985. Kompendium der Vögel Mitteleuropas. Aula-Verlag Wiesbaden.
- Bergmann H.-H. 2020. Vögel im Wildkirschbaum – Beobachtungen zur Spezialisierung bei der Nahrungswahl. Vogel und Umwelt 24: 115-124.
- Glutz von Blotzheim U. N. & Bezzel E. 1980. Handbuch der Vögel Mitteleuropas Band 9. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Graaf E. de 2018. Jonge Grote Bonte Specht leert kersen eten [Foto]. Geraadpleegd op 17 februari 2021, van <https://vroegevogels.bnnvara.nl/community/fotos/vogels/grote-bonte-specht/315396>
- Pynnönen A. 1943. Beiträge zur Kenntnis der Biologie Finnischer Spechte II. Die Nahrung. Ann. Zool. Soc. Zool. Bot. Fenn. Vanamo 9: 1-59. In: Glutz von Blotzheim & Bezzel, 1980. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 9: 1035.
- Löhr H. 1972. Zum Nahrungserwerb beim Buntspecht (*Dendrocopos major*). Anz. Orn. Ges. Bayern 11: 248-253.
- Snow B. & Snow D. 1988. Birds and Berries. Poyser, London.
- Werkgroep Florakaractering Drenthe 1999. Atlas van de Drentse Flora. Schuyt & Co., Haarlem

Adres: Doevenkamp 32, 9401MD Assen, Johanc.olk@gmail.com